

Уваркіна Олена Василівна,
доктор філософських наук, професор,
Національна медична академія
післядипломної освіти ім. П.Л.Шупика
Мозгова Галина Петрівна,
доктор психологічних наук, професор,
Національний педагогічний
університет ім. М.П.Драгоманова
Уваркіна Кира Миколаївна,
аспірант, Національний педагогічний
університет ім. М.П.Драгоманова

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ (КУРСАНТІВ) ДО ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ

Психолого-педагогічні проблеми адаптації сучасної молоді до процесу навчання у вищому закладі освіти в умовах прискороного розвитку всіх сфер суспільства набувають особливої актуальності. Впровадження компетентнісного підходу, інформатизація змінюють зміст і організаційні форми навчального процесу. Сучасні освітні програми оновлюються інноваційними технологіями навчання і спрямовані на формування загальних і спеціальних компетентностей майбутнього фахівця для використання у професійній діяльності. Глобалізаційні освітні процеси вимагають від сучасного студентства наявності розумових здібностей, індивідуально-особистісних якостей, психологічної готовності до самостійного життя, свідомого вибору професії та визначення своєї ролі та місця у соціумі.

У сучасній зарубіжній та вітчизняній психології накопичений багатий теоретичний та емпіричний матеріал, що відображає різноманітні концепції адаптації: психоаналітичні (Е.Еріксон, З.Фрейд, Х.Хартман), психосоматичні (Ф.Александр, Ф.Басін, Д.Дубровський, К.Платонов, С.Рубінштейн, Т.Френч), гуманістичні (А.Маслоу, К.Роджерс), необіхевіоризму (Н.Міллер, Дж.Даллард, Р.Сірс, Дж.Уотсон); стресу (Г. Балл, Е. Машбиць, Г.Сел'є); когнітивні (Ж.Піаже), психологічного захисту (Ф. Василюк, Р. Грановська, Л. Гребенников, Б. Зейгарник, А. Налчаджян, С. Романова, В. Ротенберг, І.Стоїков, Т. Яценко N. Наан, R. White) та інші.

У науковій педагогічній та психологічній літературі представлені глибокі праці з питань адаптації, зокрема і до умов навчання у вищих навчальних закладах. (І.Авдєєва, Д.Андрєєва, Л.Буєва, В.Васильєв, І.Мельникова, Л.Подольяк, П.Просецький,

С.Селіверстов, Г.Царегородцев, В.Штефурак, В.Юрченко та ін.). Проблемам юнацького віку, у якому перебуває більшість студентів присвячені роботи Б.Ананьєва, О.Бондаренко, І.Булах, Є.Донченко, І.Кона, В.Кузьменко, В.Мухіної, В.Петровського, Е.Помиткіна, Т.Титаренко та ін.

Аналіз наукових підходів до вирішення проблем адаптації, дозволяє виділити загальну характеристику адаптації, як результат (і процес) взаємодії індивіда і навколишнього середовища, який приводить до оптимального його пристосування до життя і діяльності [1, с.51].

Сучасне студентське середовище представляє собою багатоаспектне явище, в якому молодій людині треба пройти по-перше, адаптацію, по-друге, індивідуалізацію і по-третє, інтеграцію як до умов навчання, так і до всього освітнього простору. Саме на першому етапі студентська молодь як специфічна соціально-вікова група відчуває психолого-педагогічні проблеми з особливою гостротою.

Сучасними науковцями (В.Острова) виокремлено два основні критерії адаптованості: зовнішній (пристосованість, відповідність вимогам середовища) і внутрішній (загальне психологічне благополуччя, соціальне самопочуття). Встановлення рівноваги між ними надає можливість пройти процес адаптації до навчання без психологічних ускладнень.

Орієнтація на особистість як суб'єкта адаптації передбачає і такий смисловий аспект адаптації, як пошуки молоддю необхідних їй способів соціальної і особистісної ідентифікації, самовизначення, мотивації та самоактуалізації. Цей підхід акцентує увагу на прагненні особистості знайти власну стратегію взаємодії з новою оточуючою реальністю, соціальним середовищем, перетворити діапазон і вектор вияву своїх адаптаційних можливостей згідно з власним баченням того, що відбувається[2, с.203].

І.Кон стверджує, що в юнацькому (студентському) віці істотно змінюється усвідомлення мети навчання: знання розглядаються в якості важливих умов професійного самовизначення, саморозвитку та самоствердження у професійної діяльності[3, с.259].

Результативність опанування студентом новими знаннями істотною мірою залежить від здібностей, а також від актуалізації його особистості. У період адаптації виникає феномен соціального очікування, який супроводжується найсприятливішим психологічних налаштуванням сприйняття педагогічних інновацій і інших правил взаємодії у навчальному процесі. Будь-які розбіжності у цьому

відношення створюють дисонанс і серйозне морально-психологічне випробування.

Значною мірою успішність психологічної адаптації студента до процесу навчання залежить від нього самого. А також від його адаптаційних здібностей. Це індивідуальні психологічні особливості студента, що є умовою успішної адаптації до нових, змінених і незвичайних умов. Саме вони визначають адекватну поведінку, ефективну взаємодію студента з новим середовищем без надмірного нервово-психічного напруження. Потрібно пам'ятати, що у різних людей – різні адаптаційні здібності, тому більше уваги треба приділяти студентам, що мають низькі адаптаційні здібності. Оскільки молодь в цілому і студенти зокрема не відчують себе захищеними достатньою мірою з боку суспільства і держави, вони частіше звертаються за підтримкою і допомогою до свого безпосереднього оточення. Але все більш студентів орієнтуються насамперед на свої власні сили і не розраховують на обставини.

Таким чином, психолого-педагогічні проблеми адаптації сучасної молоді до процесу навчання представляють складний багатогранний системний процес, в перебігу якого відбувається засвоєння студентом (курсантом) всієї сукупності норм, що діють у педагогічному середовищі навчального закладу, молода людина оволодіває прийомами і засобами міжособистої взаємодії, навчальної діяльності і основами «суб'єкт-суб'єктного» спілкування.

Список використаних джерел

1. Подоляк Л.Г., Юрченко В.І. Психологія вищої школи: навчальний посібник для магістрантів і аспірантів./ Л.Г. Подоляк, В.І. Юрченко. – К.: ТОВ «Філ-студія», 2006. – 320 с.
2. Резникова Е.А. Особенности адаптивной ситуации личности в период студенчества / Е.А. Резникова, О.Г. Солодухова // Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць / за ред. С. Д. Максименка, В.Д. Потапової – К., 2008. – Т. XV, Ч.2.– С. 199–206.
3. Консультативна психологія: навчальний посібник / І.С.Булах, В.У.Кузьменко, Е.О.Помиткін. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2012. – 459 с.